

Bibliografie:

1. Tratatul privind Uniunea Europeană. (Versiune consolidată). În Jurnalul oficial al Uniunii Europene. Anul 55. 26 octombrie 2012. https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026ro.pdf. Accesat la 12 septembrie 2016.
2. RAZ Joseph, *Multiculturalism*, Ratio Juris, Volume 11, No. 3, September, 1998, p. 200-201.
3. RAZ Joseph, *Multiculturalism*, Ratio Juris, Volume 11, No. 3, September, 1998, p. 199.
4. SARTORI Giovanni, *Ce facem cu străinii? Pluralism vs. Multiculturalism*, Editura Humanitas. București, 2007, p. 122.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CĂUTAREA PROPRIEI ENTITĂȚI

Ion Vangheli,
dr. conf. univ. UTM

Cu 99 ani în urmă, după 106 ani de eliberare țaristă rusească, de sub jugul turcesc în condiții de loc simple, dacă ne amintim de situația acelor timpuri, și în zonă, și internațională, înaintașii acestui neam și pământ, pe căi pașnice și legitime, au readus bucata de pământ cu populația ei – polietnică, cum le place multora din stângiști să o spună, la locul de unde a fost ruptă... S-a înfăptuit cea de a treia întregire a neamului românesc într-o formațiune politică statală integră. Este știut prin ce încercări au trecut celelalte popoare și teritorii ale imperiului țarist după transpunerea în practică a prevederilor planului/scenariului revoluției socialiste, după așa zisul mars triumfal al puterii sovietice și realizarea planului leninist de construire a socialismului.

Spre regret, istoria acestei părți de țară se repetă, având parte de alte eliberări – în iunie 1940, apoi, cu toate grozăviile celui de-al doilea război mondial, în august 1944... Eliberările au cunoscut și alte forme, mai rafinate în anii sovietici, care practic înseamnă nu altceva decât eliberarea de sine și educarea antisinelui în conștiința populației băștinașe majoritare, care o constituiau, și o constituie și astăzi, moldovenii de etnie românească.

Alt epizod istoric: sfârșitul anilor 80 și începutul anilor 90 ai secolului trecut, când imperiul sovietic se destramă... Se declanșează așa numita paradă a suveranităților. Bucata de pământ – Republica sovietică socialistă moldovenească – nu putea fi excepție: au fost elaborate și aprobate Declarațiile

de suveranitate (iunie 1990) și de independență (august 1990) a noului și tânărului stat - documente, care într-o formă extrem de concisă, proprie acestor acte istorice exprimă multe lucruri corecte, adevărate, dar și ceva nedus la capăt, prin care, sau după care, putem să constatăm, că ne-am declarat suverani și separatiști, poate mai ceva decât cei din Transnistria, dacă după vizitele, întrevederile și discuțiile, pe care le-a avut primul Președinte a acestui stat în România, să susțină, să spună, să ne îndemne ca să ne ținem de neamuri, adică da nu de același neam... și prin acest exemplu putem constata care este diferența dintre cei care-au făcut Unirea la 1918, au restabilit dreptatea și adevărul istoric (27 martie 1918) și cei care s-au pomenit la putere la alt moment, așa zice, nu mai puțin crucial și istoric, și care putea fi gestionat mai bine și reușit întru binele întregii populații a acestui segment de țară..

S-au scurs ceva mai bine de un pătrar de secol de atunci, dar, după părerea mea subiectivă, Republica Moldova așa și nu și-a găsit propria entitate. Căutările, oscilările, pendulările pare au devenit ceva obișnuit, desi la un moment dat apăruse o mica încredere că timpul oscilărilor rămâne istorie... Dar nu a fost să fie, precum ne-o dorim, dacă nu toți, cel puțin o parte din cetățenii acestui stat.

Care domeniu sau aspect al entității nu am lua – tot căutări și încercări, care pot fi calificate ca a bate pasul pe loc. Pe dată ce acest mic spațiu românesc nu a fost niciodată stat aparte, e greu să-l edifice, construiești, arangezi peste noapte. Este știut, că entități de bază ale unui stat sunt teritoriul, populația, puterea publică, suveranitatea. Care din ele nu le-am lua, ele și sunt și nu sunt, sau poate mai corect spus, sunt trunchiate, fragmentate, nemonolite, puțin funcționale, netrainice.

Să o luăm de la început: câte Moldove sunt? Una este teritoriul, și așa trunchiat, numit Republica Moldova, alta – nerecunoscuta și cu miniscule scrică, transnistreană, dar ca să vedeți totuși, moldovenească, și a treia, ceva mai mare ca spațiu, unde-și dorm somnul veșnic domnitorii ei, unde au fost capitalele Moldovei de la începuturile ei statale. Urmează apoi alte Moldove – cea rusească, italiană, franceză, americană și încă altele pe unde s-au stabilit conaționalii noștri. Se vehiculează cifra de 800.000 sau chiar un milion de moldoveni stabiliți prin diferite străinătăți mai apropiate și mai îndepărtate. Dacă-i globalizare, ce să mai vorbim de teritoriu ca vatră a unei etnii sau stat ? El se extinde asemenea expansiunii Universului!.. Iar mai departe, entitatea sau identitatea populației, apartenența ei etno-națională? Care este unitatea de măsură a identificării etno-naționale a unei persoane? S-o stabilim prin referendum ? Sau cum spun șefii politici, voiții conducători ai statului? cum găsem de cuviință, cum le dictează conștiința națională, (dacă o mai au) anumite persoane ? Aici pot fi expuse diferite păreri, este loc de discutat. Din Marxism, de-o vorbă, avem o înțelegere a națiunii, unde accent se punea pe determinismul

socio-economic și politic, alături de componenta cultural-spirituală – comunitatea de limbă, credință, datini, obiceiuri, tradiții etc... Îmi amintesc despre discuțiile savante pe acest subiect: națiunea este o trăsătură a statului, sau statul este o trăsătură a națiunii? Pe această chestiune se poate pronunța oricine, pentru că libertatea de exprimare și pluralismul pot fi calificate ca un ajuns al democrației. Dacă să-mi expun propria părere pe această chestiune, consider că, fiind un stat unitar, populația băștinașă majoritară a Republicii Moldova o constituie moldovenii români – nu doar cele 7% care ni le oferă ultimul recensământ, rezultatele căruia, parcă în mod premeditate, au fost date publicității cu venirea la putere a unuia din reprezentanții moldovenismului primitiv. Iarăși se tulbură apele, iarăși suntem chemați în trecut: nu limba română ci moldovenească, nu istoria neamului, a românilor, da istoria Moldovei, nu tricolorul, da alt drapel – roșu, cu alt simbol, nu Ziua Europei, da Ziua biruinței. Cât poate continua aceasta, și de ce se întâmplă așa? Și la aceste întrebări pot fi date diferite răspunsuri și păreri. Dar care le este adevărul, care este corect, îl pot face doar oamenii citiți, culti, în cunoștință de cauză, de care, spre regret, avem încă puțini din cauza că învățământul umanitar în instituțiile de toate nivelele a fost neglijat de cei care s-au rânduie la putere dela 1991 încoace. Coeziunea populației importă foarte mult în existența unui stat, dar în cazul Republicii Moldova pur și simplu nu o avem: fragmentare, segmentare pe diferite baze sau criterii, de la care avem numai de pierdut cu toții. Cât timp ar trebui să treacă, pentru ca toți trăitorii pe teritoriul Republicii Moldova să se manifeste ca ceva integru, monolit, cam așa ca la americani? Dacă să ne referim la concetățenii noștri de alte etnii, atitudinea lor față de statul în care trăiesc și față de populația băștinașă este consumatorie, dacă să nu spun ceva mai dur. Băștinașii nu au dreptul să-și hotărască singuri propria soartă, pentru că, vedeți Dumnezeuastră, sunt incomodați alolingvii. Spre regret, la începuturile acestui stat tânăr, Republica Moldova, nu s-a găsit nimeni din politicienii timpului ca să le spună minorităților conlocuitoare ceea ce le-a spus la 1918 un adevărat bărbat și patriot al neamului... Consider, că dacă ar fi fost bine pus la punct învățământul istoric pentru toți cetățenii acestui stat, cred că noi, băștinașii, am fi avut parte de un alt tratament din partea minorităților naționale conlocuitoare. În familie să se înceapă cu arborele genealogic al fiecăruia, de unde au venit, când, în ce împrejurări etc... În școala primară, gimnaziu, liceu, alt nivel de educație istorică, da la bază să fie istoria neamului în rândurile căruia trăiesc... Bănuiesc că s-ar ajunge și la însușirea legii bunului simț: cum trebuie să te comporți într-un mediu, fie el și polietnic, (dar una este polietnicitatea în Federația Rusă și absolut cu totul alta este ea în Republica Moldova), în care majoritatea o constituie altă națiune decât națiunea ta proprie. În toate țările civilizate se stabilesc și trăiesc și persoane de alte etnii, și dacă acest nou loc de ședere a lor le este scump, ei trebuie, (și așa și o fac!) să se conformeze legilor, regulilor

acestei de a doua patrii, începând cu cunoașterea limbii, da în continuare cu toate celelalte laturi sau componente până la o adevărată integrare încât nimeni nici să bănuiască că este venetic, sau nu din partea locului. În orice caz, cred, că așa ar fi corect și pe dreptate.

Cât privește puterea publică – aici observăm că desi se pare a fost aleasă calea democrației – dar totuna în acești 25 și ceva ani de suveranitate și independență am avut de a face cu o simbioză de autoritarism, totalitarism și o democrație fragilă, în devenire, în cadrul căreia vocea populației majoritare era și este în continuare ghidată de mentalitatea veche, formată de anii eliberării de sine de către frații mai mari...

Ca formă de guvernământ Republica Moldova a probat pe toate cele trei forme, cunoscute și funcționale la alte popoare, iar în cazul ei (al nostru) nu și-a demonstrat eficiența nici una..

Și cât privește orânduirea de stat – una este declarat – stat unitar, democratic, bazat pe drept, etc., etc., dar federalizarea sau confederalizarea, asemenea sabiei lui Damocle, tot mai planează asupra Republicii Moldova. Nu știu dacă vom mai găsi în istorie un exemplu, când unei minorități etno-naționale, aduse aici de un careva imperiu, să i se ofere autonomie teritorial-administrativă, cum s-a procedat la noi cu găgăuzii... Și încă să și mai stipuleze că dacă cumva Republica Moldova își schimbă statutul, revine la locul de unde a fost ruptă fără voința populației, această formațiune are dreptul la autodeterminare, adică să se unească cu Federația Rusă.

Da în ceea ce privește suveranitatea, cât de suverani suntem? A trebuit să treacă un sfert de secol ca să li se spună lucrurilor pe nume: o zonă a Republicii Moldova este ocupată de alt stat, aici staționează forțe militare străine, contrar voinței acestui stat, contrar prevederilor Constituției acestuia ca stat neutru. Suveranitatea Republicii Moldova este trunchiată. Acest stat nu-și poate proteja propriii cetățeni în limitele interiorului ei recunoscut internațional

Și cu sistemul electoral – același lucru: la început a fost aplicat cel uninominal, apoi s-a trecut la cel proportional, acum revenim la cel dintâi, sau, se poate întâmpla, să se ajungă la un compromis, înaintat de actualul președinte al Republicii Moldova. Tot încercări și probări în căutarea variantei optime, desi sunt cunoscute atât laturile bune, pozitive, puternice, cât și cele slabe, sau vulnerabile ale acestora.

Mult se vorbește la noi despre necesitatea reformării clasei politice moldovenești, despre slăbiciunile acesteia, despre deficitul de lideri și elite. Cei care s-au perindat și manifestat în acești ani nu au satisfăcut așteptările cetățenilor, s-au compromis, au pierdut încrederea lor. Câte speranțe spulberate au adus venirea la putere a forțelor liberal-democratice proeuropene?.. Or anume ei au compromis parcursul european al Republicii Moldova! Da cu cât greu se recucerește încrederea partenerilor externi de dezvoltare? Da a propriilor

cetățeni?.. Este stringentă nevoie de o nouă clasă politică. Cine și cum să o formeze?.. Nu am nimic împotriva – să-și facă ordine în gospodăria lor politică partidele politice. Ele trebuie să iasă din cunoscuta apreciere de către sociologi și politologi ca SRL-uri ale liderilor de partid. Cât timp va trebui să treacă și cum, în ce mod, pot apărea în Republica Moldova un număr rezonabil de partide politice, care în mod transparent și cinstit și-ar îndeplini rolul și funcțiile în evoluția normală a societății noastre.

Consider că o modalitate complexă de soluționare a tuturor aspectelor problemelor pe care le-am atins ar fi ridicarea nivelului de cultură, de instruire, de iluminare a populației în întregime...

Dacă de la 1991 încoace Republica Moldova ar fi avut parte de un plan, program, platformă, strategie a dezvoltării, care să cuprindă toate domeniile – acestea elaborate de specialiști de rigoare (dar de aceștea Republica Moldova a avut parte, cu toate rezervele pe care le-am avea față de unii) și dacă – cine nu ar fi venit la putere ar fi fost obligat să-l urmeze necondiționat, să-l îndeplinescă pas cu pas – Republica Moldova ar fi fost astăzi la o altă treaptă de dezvoltare... Dar, mai mult ca sigur, persoane de tipul celui de la Președinția actuală a Republicii Moldova nu ar fi avut nici o șansă. Avem însă ce avem ca rezultat al indiferenței și iresponsabilității celor care s-au rânduie conform ciclurilor electorale la putere în acești ani.

Dar să revin la titlul acestei comunicări. De sigur Republica Moldova și formal și juridic este unul din statele – nu cele mai mici ca spațiu geografic și după populație din Europa. Sunt state chiar mai mici în acest sens, și, slavă domnului, există, funcționează, nimeni nu atentează la suveranitatea lor, sunt recunoscute, se descurcă mai bine și mai puțin bine în avalanșa de probleme cu care se confruntă. Dar ele au o istorie, o vechime anume, niște tradiții, alianțe etc., nu au vre-o intenție să-și schimbe statutul lor de care vreți, identitar, geopolitic sau alt – desi cu aliații, prietenii politice, se mai întâmplă, și aici lucrurile nu sunt bătute în cuie pentru totdeauna.

Ce este însă cu Republica Moldova? Îmi expun propria părere desi admit, că nu toți o să cadă de acord cu mine. Personal eu sunt de acord cu cei, care consideră statul Republica Moldova, în totalitatea metamorfozelor prin care a trecut, un stat cu adevărat conjunctural. Este știut că acest spațiu niciodată nu a fost stat aparte... De unde să aibă el experiențele necesare pentru a se manifesta cum ne-am dori, adică cât mai bine la toate capitolele?.. De sigur el poate continua să existe, cât vreți, așa cum poate – cunoscând când careva succese și stabilitate – dar nu de lungă durată – când coborâri, crize, tensionări ș.a.m.d. ciclic. Dar oare asta și-o doresc cetățenii acestui stat – întreaga populație, de ce etnie nu ar fi? Cred, că nu. Oare merită viața lor atâtea chinuri, încercări, oscilări, pendulări? și o să continui cu un șir de întrebări retorice: cine încearcă cu insistență să-i separe pe moldoveni de români? De unde atâta românofobie?

Cine a spălat creierii băștinașilor înrădăcinându-le în conștiință moldovenismul antiromânesc? Despre ce fel de interese naționale poate fi vorba, dacă este anihilat nucleul acestora – unitatea și integritatea etniei majoritare din Republica Moldova cu cea a celorla de peste Prut? De ce totuși încă mulți din conaționali noștri, băștinași, acceptă moldovenismul antagonist românismului? Cine califică moldovenii drept o etnie aparte, diferită de cea de peste Prut? Putem vorbi despre o cultură politică sănătoasă fără/în absența componentei identității naționale?.. Pe mine personal etnonimul moldoveni nu mă deranjează deloc. E clar ca buna ziua, că toți trăitorii pe acest spațiu, chiar și cei care s-au stabilit mai recent la noi, sunt moldoveni. Dar sunt moldoveni de diferite origini – rusească, ucraineană, poloneză etc. Partea majoritară din rândul lor o constituie moldovenii români, da nu numai 7% care ni le oferă datele recensământului de la urmă. Celora care insistă că moldovenii sunt o altă făcătură decât românii, eu le spun următoarele: înseamnă că ei sunt de acord cu faptul, că țarismului rusesc, apoi bolșevismului sovietic le-a reușit un experiment biologic, într-un fel uncial, de a îmbina, combina, încrucișa, hibridiza populația autohtonă cu alte seminții, preponderant slave și au creat o biospecie nouă – moldoveni... Dacă ei sunt de acord, fie și așa. Dar nu toți acceptă această idee... Cum să nu aduc aici spusele unui deputat din Duma rusească: asta noi (adică rușii) i-am făcut moldoveni, în realitate ei sunt români... Da parcă puțini savanți, nu mai spunem de-ai noștri - scriitori, istorici etc. au spus-o clar?.. Ce să-i faci dacă acest adevăr le zgârie multora ochii, probabil și urechile?..

Cele expuse mai sus îmi permit să apreciez produsul politic - Republica Moldova ca un proiect rusesc, cominternist, prin care Federația Rusă de astăzi controlează acest spațiu dar nu numai, practic nu-i oferă ei nici o șansă sau posibilitate să procedeze conform propriilor sale interese. Dacă cetățenii Republicii Moldova acceptă așa ceva – nu avem încotro. Asta e realitatea. Cât vor mai putea ei suporta starea de imponderabilitate? Nimic bun dintr-o așa variantă de dezvoltare.

Și totuși Moldova, exploatând începutul sloganului unui partid care ne trage în trecut, are viitor, și un viitor bun și prosper concret și anume: în integrarea europeană prin reunirea cu România. Aceasta ar fi soluția, de la care ar avea de câștigat absolut toți, posibil cu unele excepții: și-ar pierde fotoliile, privilegiile etc. cei de la putere, care-au zădărnicit și compromis reformele și din care cauză mai parcurgem interminabila pentru noi tranziție la normalitate.

Pentru a apropia acest lucru trebuie schimbată mentalitatea societății moldovenești, educată și formată conștiința națională prin instruire, educație, iluminare. Este un ogor destul de vast de muncă pentru întreaga intelectualitate. Pentru sanarea conștiinței generației tinere în învățământul de toate nivelele nu trebuie ignorată componenta umanistică, iar în instituțiile de învățământ superior

de toate profilurile trebuie să citească Istoria românilor, Politologia, Teoria și practica integrării europene.

UNIUNEA EUROPEANĂ LA 60: PROBLEME ȘI PERSPECTIVE

Manole Cartofeanu,
doctor în filozofie U.T.M.

Cu câțiva ani în urmă UE era privită de întreaga lume ca un model de integrare nemaicunoscut în istoria universală, în care în mod echitabil se respectă toate bunurile, drepturile omului sunt respectate cu cea mai mare strictețe, iar țărilor mari și mici le sunt garantate drepturi egale și finanțe.

În dărilor de seamă statistice și astăzi UE este concepută ca una din forțele globale în cele mai diverse direcții. O uniune cu 500 milioane de populație și 23% din producția mondială, cu cele mai bune condiții de viață pentru întreaga populație: valută unică, posibilități de călătorie fără viză, dreptul tineretului de a învăța în orice universitate, dreptul de a se încadra în muncă în orice țară din cadrul UE. Nu există, de asemenea, granițe nici pentru transferurile de capital, producție, tehnologii performante și forță de muncă. De aceea, nu întâmplător la poarta UE și astăzi mai există coadă de state doritoare de a deveni pe viitor membri: Albania, Macedonia, Serbia, Muntenegru, etc.

Însă evenimentele de ordin negativ din ultimii ani – crize politice și valutare dintr-un șir de țări europene, problema migrațiilor în proporții neprevăzute și necontrolată, terorismul în creștere, politica agresivă a Federației Ruse – au avut o influență negativă și asupra UE. Și ultima, cea mai grea încercare pentru UE a fost părăsirea UE de către Marea Britanie.

În asemenea condiții în Europa au început să apară voci diametral opuse. Unii sunt de părere că UE are destule forțe ca să continue calea de integrare, la un nivel și mai aprofundat, propunându-se să fie realizate unele idei noi, ca formarea ministerului de externe a UE, de a organiza o armată unică, etc. Pe când altele încep să pună la îndoială acest proces, văzând în el mai degrabă o încercare a țărilor mai puternice și mai dezvoltate în frunte cu RFG de a folosi integrarea pentru prosperarea economică proprie, în detrimentul țărilor mai slabe.

În asemenea condiții nefavorabile s-a întrunit la 25 martie 2017 summit-ul de la Roma cu ocazia aniversării a 60 de ani de la întemeierea UE. La summit șeful Comisiei Europene a făcut un bilanț a situației create și a prezentat un plan de